

การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนากระบวนการนิเทศภายใน
โดยใช้แนวคิดการศึกษาชั้นเรียนสำหรับโรงเรียนประถมศึกษา*

PARTICIPATORY ACTION RESEARCH DEVELOPMENT OF INTERNAL
SUPERVISION PROCESS THROUGH LESSON STUDY
IN PRIMARY SCHOOL

กชพร จันทนามศรี

Kodchaphon Chantanamsri

ประยุทธ์ ชูสอน

Prayuth Chusorn

วิเชียร รุ้ยนยง

Wichian Rooyuenyong

มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

Northeastern University, Thailand

E-mail: dba.neu@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อพัฒนากระบวนการนิเทศภายในโดยใช้แนวคิดการศึกษาชั้นเรียน 2) เพื่อศึกษาผลการพัฒนากระบวนการนิเทศภายในโดยใช้แนวคิดการศึกษาชั้นเรียน กลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้บริหาร ครูและบุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนหนองตุมหนองสูงเลื่อม ผู้ปกครอง และศึกษานิเทศก์สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่นเขต 1 เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ 1) แบบประเมินแผนจัดการเรียนรู้ 2) แบบประเมินประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้ 3) แบบการสังเกตและบันทึก 4) แบบสรุปรายงานผลการสังเกตการสอน 5) แบบสัมภาษณ์เชิงลึก สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ผลการวิจัยพบว่า 1. ผลการพัฒนากระบวนการนิเทศภายในโดยใช้แนวคิดการศึกษาชั้นเรียน (Lesson Study) พบว่า มีกระบวนการนิเทศภายใน 10 ขั้นตอน ดังนี้ 1.1) การศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาและความต้องการ 1.2) การวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา 1.3) การกำหนดทางเลือกในการแก้ปัญหาหรือหากกลยุทธ์การพัฒนา 1.4) ดำเนินการวางแผน/โครงการ/กิจกรรม 1.5) สร้างเครื่องมือการนิเทศ 1.6) สร้างการรับรู้และความเข้าใจระหว่างผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ 1.7) การวางแผนปฏิบัติการ 1.8) การปฏิบัติตามแผน 1.9) การประเมินผลและรายงาน 1.10) การสะท้อนผล 2) ผลการศึกษากการพัฒนากระบวนการนิเทศภายในโดยใช้

* Received 1 December 2020; Revised 18 February 2021; Accepted 19 February 2021

แนวคิดการศึกษาชั้นเรียน (Lesson Study) พบว่า เกิดการเปลี่ยนแปลงในระดับบุคคล คือ ครูปรับเปลี่ยนการสอนแบบ Passive Learning เป็นแบบ Active Learning ครูนำเทคนิคการสอนมาใช้มากขึ้น ระดับกลุ่ม คือ ผู้บริหารและครูมั่นใจในกระบวนการนิเทศภายในตามแนวคิดการศึกษาชั้นเรียน (Lesson Study) ว่ามีสมรรถนะในการนิเทศภายในสูงขึ้น และระดับสถานศึกษา คือ โรงเรียนมีระบบการนิเทศภายในที่มีประสิทธิภาพ ส่งผลให้การบริหารจัดการศึกษาเป็นระบบต่อเนื่อง ทุกคนมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา

คำสำคัญ: การพัฒนากระบวนการนิเทศภายใน, การศึกษาชั้นเรียน, การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม, โรงเรียนประถมศึกษา

Abstract

The Objectives of this research article were to 1) to develop the internal supervision process using the concept of classroom education 2) to study the results of the development of the internal supervision process using the concept of classroom education. The research methodology was participatory action research (PAR). The sample groups were school director, teachers and all school personnel of Nongtoom Nonggooluam school including parents and educational supervisors of Khon Kaen Primary Education Service Area 1) The tools used were 1. the learning management plan assessment form 2) the learning management performance evaluation form 3) the observation and recording form 4) the teaching observation report summary form 5) in - depth interview form. The statistics used for data analysis were percentage, mean. The research results were as follows: 1) the internal supervision in the school through lesson study process comprised 10 steps namely 1.1) study of present condition and needs, 1.2) analysis of the causes of the problems, 1.3) determining the alternatives to solve problems or finding various development strategies, 1.4) undertaking plans, projects and activities, 1.5) developing supervision tools, 1.6) building awareness and insight between supervisors and supervisees, 1.7) action planning, 1.8) plan implementation, 1.9) evaluation and report, and 1.10) reflection 2) The results of the internal supervision through lesson study process indicated that there was an obvious change at personal level. Teachers change ways of teaching by using active learning instead of passive learning. At groups level, school administrator and teachers gain more confidence in the supervision through lesson study process. They gain more competency in internal supervision. At the school level,

the school has an effective internal supervision system that leads to more effectiveness is both academic and educational administration in general. All personnel concluded take part in development continuously and engage as ongoing process.

Keywords: Development of Internal Supervision Process, Lesson Study, Participatory Action Research, Elementary school

บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2545 มาตรา 6 การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545) ซึ่งสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 หมวด 16 การปฏิรูปประเทศ จ. ด้านการศึกษา (1) ให้สามารถเริ่มดำเนินการให้เด็กเล็กได้รับการดูแลและพัฒนา ก่อนเข้ารับการศึกษา ตามมาตรา 54 วรรคสอง เพื่อให้เด็กเล็กได้รับการพัฒนาร่างกาย จิตใจ วินัย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ให้สมกับวัยโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย (4) ปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนทุกระดับเพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนได้ตามความถนัด และปรับปรุงโครงสร้างของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อบรรลุเป้าหมายดังกล่าว โดยสอดคล้องกันทั้งในระดับชาติ และระดับพื้นที่ (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2560) ที่สำคัญคือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มีบทบัญญัติและหลักการหลายส่วนที่แตกต่างไปจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยที่ผ่านมา ทั้งในส่วนของอำนาจหน้าที่ของสถาบันหลักสามฝ่าย ได้แก่ บริหาร นิติบัญญัติ และตุลาการ ตลอดจนองค์กรอิสระ อีกทั้งมีการเพิ่มเติมหมวดใหม่ เช่น หมวดว่าด้วยหน้าที่ของรัฐ และหมวดว่าด้วยการปฏิรูปประเทศ ซึ่งไม่เคยปรากฏในรัฐธรรมนูญฉบับก่อน ๆ ดังนั้น การศึกษา รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 นอกจากจะเป็นการเรียนรู้กติกาใหม่ของประเทศแล้ว ยังเป็นการเรียนรู้ถึงรูปแบบการแก้ไขปัญหาและพัฒนาการประชาธิปไตยของประเทศรวมถึงเพิ่มเติมภารกิจในการให้บริการทางวิชาการในสถานศึกษาอีกด้วย (คณะอนุกรรมการจัดทำองค์ความรู้เกี่ยวกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ในคณะกรรมการบริหารจัดการความรู้ของสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2560)

การนิเทศศึกษานับว่ามีบทบาทสูงมากในการที่จะช่วยให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาได้พัฒนาตนเองให้มีสมรรถนะสูงเพียงพอที่จะนำไปใช้ในการพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถและ คุณลักษณะตามที่สังคมและประเทศชาติต้องการ ระบบการนิเทศการศึกษาเป็นระบบสนับสนุนการเรียนรู้ และการบริหารการศึกษาที่มีความสำคัญในการเป็นเพื่อนร่วมทาง ปรับปรุงพัฒนาคุณภาพผู้เรียนภายใต้ บรรยากาศแห่งความเป็นกัลยาณมิตรช่วยสร้างเสริม

สร้างขวัญกำลังใจ ส่งเสริมสนับสนุนให้สถานศึกษามีความชัดเจน ตัดสินใจถูกต้องในการบริหาร การศึกษาให้ส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียนโดยตรง ช่วยให้ครูสามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้อย่างมี ประสิทธิภาพถูกต้องตามหลักวิชาการส่งผลต่อผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งความรู้ ความสามารถ เจตคติและมีคุณธรรม (ไพฑูริย์ ทิพย์สุข, 2551) ดังที่ จักรพรรดิ รัชกาลที่ ๑๐ กล่าวว่ การให้ความรู้แก่ครู โดยไม่มีการติดตามดูแลช่วยเหลือ ครูจะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมใหม่ ๆ ยากมากและในการที่จะให้ครูพัฒนาได้นั้นต้องอาศัยวิธีการหลายวิธีและวิธีหนึ่งที่จะช่วยให้ครู สามารถปรับปรุงพัฒนาตนเอง พัฒนางานในวิชาชีพของตนเองได้อย่างต่อเนื่องและเกิด ประสิทธิภาพสูงสุดต่อผู้เรียนในที่สุด คือ การนิเทศการสอนที่มุ่งเน้นการปรับปรุงพัฒนาการเรียน การสอนโดยตรง ซึ่งเป็นการนิเทศที่เป็นรายบุคคลและรายกลุ่มที่สอดคล้องกับปัญหาและความ ต้องการของครูและโรงเรียน โดยใช้เทคนิควิธีการนิเทศที่หลากหลายร่วมมือกันระหว่าง บุคลากรในโรงเรียนและผู้บริหาร ในการศึกษาชั้นเรียน (Lesson Study) เป็นแนวคิดและ กระบวนการพัฒนาวิชาชีพครู (Professional Development) ที่มุ่งเน้นการทำงานศึกษาวิจัย ร่วมกันของกลุ่มครูและผู้ที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนและการเรียนรู้ของ ผู้เรียนในบริบทการทำงานจริงในชั้นเรียนและสถานศึกษาของตนเองอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ในระยะยาว เพื่อพัฒนาตนเอง พัฒนาการจัดการเรียนการสอน และ พัฒนาการเรียนรู้ของ ผู้เรียนไปพร้อมกัน (จักรพรรดิ รัชกาลที่ ๑๐, 2556) ปัจจุบันนานาประเทศรวมถึงประเทศไทยได้นำ แนวคิดนี้มาใช้หลายบริบท ทั้งในมิติของการพัฒนาผู้เรียน มิติของการพัฒนาการจัดการเรียน การสอน รวมไปถึงมิติของการพัฒนาวิชาชีพครู ทั้งในส่วนของการฝึกประสบการณ์วิชาชีพของ นักศึกษาครู และการพัฒนาครูประจำการ การพัฒนาบทเรียนร่วมกันเป็นแนวคิดการพัฒนา วิชาชีพครู ที่ว่าด้วยการพัฒนาตนเองของครู ในบริบทการทำงานจริงในชั้นเรียนและ สถานศึกษาของตนเอง ผ่านการทำงานแบบร่วมมือรวมพลังของกลุ่มครู ซึ่งดำเนินงานโดย ร่วมกันเลือกบทเรียนที่ต้องการสอนมาศึกษาวิจัยตามขั้นตอนของ “กระบวนการพัฒนา บทเรียนร่วมกัน (Lesson Study)” จนได้บทเรียนที่มีคุณภาพสามารถพัฒนาการเรียนรู้ของ ผู้เรียนได้จริง รวมทั้งครูเกิดการเรียนรู้จากการพัฒนาบทเรียนนั้นด้วย (ชาโรณี ตรีวิทย์, 2557)

จากเหตุผลดังกล่าวครูจึงต้องปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการสอนของตนเองให้ทันสมัยอยู่ เสมอ มีความกระตือรือร้นที่จะถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้เรียนด้วยความจริงใจ ปรับวิธีการทำงาน ด้วยการอุทิศตนเองต่อการจัดการศึกษา มีความวิริยะ อุตสาหะ อดทน และเป็นแบบอย่างที่ดี แก่ผู้เรียน เยาวชน รวมทั้งการประเมินผู้เรียนตามมาตรฐานและตัวชี้วัดของหลักสูตร มีการวัด และประเมินผลการเรียนรู้ในชั้นเรียนให้เหมาะสมกับสภาพจริงของผู้เรียนที่ถูกประเมิน เพื่อให้ ผู้เรียนได้รับการประเมินและทราบผลการเรียนรู้ของตนเอง ซึ่งจากการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการจำเป็นเรื่องการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ในชั้นเรียน โดยใช้วิธีการ สัมภาษณ์และสอบถามครูผู้สอนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 พบว่า ครูมีความรู้ความเข้าใจ รวมทั้งความสามารถในเรื่องการวัดและประเมินผลการ

เรียนรู้ตามมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดไม่เป็นตามมาตรฐานวิชาชีพครูทั้งในสาระความรู้ ความเข้าใจ และสมรรถนะในการวัดและประเมินการศึกษา โดยเฉพาะกลุ่มครูผู้ช่วยยังขาดความสามารถในการวิเคราะห์ ตัวชี้วัดเพื่อกำหนดแบบการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ในชั้นเรียน รวมทั้งมีความต้องการที่จะได้รับการนิเทศติดตามให้ความช่วยเหลือในเรื่องการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ในชั้นเรียน จากศึกษานิเทศก์หรือผู้เกี่ยวข้องอย่างประจำและต่อเนื่อง ควรจะมีทั้งการนิเทศทางตรงและการนิเทศผ่านเครือข่ายออนไลน์ เพื่อนำผลที่ได้จากการนิเทศนั้นไปปรับปรุงพัฒนาผู้เรียนต่อไป (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1. 2560)

จากปัญหาที่พบจึงจำเป็นต้องหาแนวทางในการแก้ปัญหาพัฒนาครูและสร้างความมั่นใจให้ครูในการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ทั้งนี้ ปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่น่าสนใจส่วนใหญ่ที่ผ่านมามีความสอดคล้องกัน คือ แนวทางการส่งเสริมให้การดำเนินการพัฒนาศักยภาพของครูประสบความสำเร็จ คือ กระตุ้นครูให้มีความต้องการและกระตือรือร้นที่จะพัฒนาวิชาชีพของตนเองและเต็มใจเข้าร่วมกิจกรรมในการพัฒนาครู โดยวิธีการที่ผู้บริหารสถานศึกษา และเพื่อนร่วมงานต้องช่วยกันเสริมพลังอำนาจให้ครูมีพลังใจ พลังสมอง และพลังการปฏิบัติ เกิดความต้องการในการพัฒนาตนเองให้มีความสามารถจัดการเรียนรู้ สร้างเครือข่ายการเรียนรู้ร่วมกันเพื่อช่วยเหลือกันในด้านวิชาการ สร้างวิสัยทัศน์ร่วมกันในการจัดการเรียนรู้ และมีวัฒนธรรมการทำงานร่วมกันตลอดจนแลกเปลี่ยนเรียนรู้และแบ่งปันประสบการณ์ในการทำงานร่วมกันและให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน (กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2557)

ดังนั้นในการพัฒนากระบวนการนิเทศภายในโดยใช้แนวคิดการศึกษาชั้นเรียน (Lesson Study) คือ การวางแผน การนำไปใช้และการสังเกต และการอภิปรายและสะท้อนผลบทเรียน เพื่อพัฒนาบทเรียนอย่างต่อเนื่องจนได้บทเรียนที่มีคุณภาพสามารถนำไปใช้พัฒนา นักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพสอดคล้องกับความเป็นจริงของห้องเรียน การจัดการเรียนรู้เป็นกระบวนการสำคัญในการนำหลักสูตรสู่การปฏิบัติให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้มีสมรรถนะและคุณลักษณะอันพึงประสงค์เป็นเป้าหมายสำคัญในการพัฒนาผู้เรียน ดังนั้น ครูผู้สอนต้องพยายามคัดสรรกระบวนการจัดการเรียนรู้ สื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสม สอดคล้องและทันกับสถานการณ์ในยุคศตวรรษที่ 21 โดยต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบวิธีการจัดการเรียนรู้ให้ตอบสนองความเปลี่ยนแปลงของสังคมเทคโนโลยี จากผู้สอนที่มีบทบาทเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ปรับเปลี่ยนบทบาทเป็นผู้จัดการเรียนรู้ เน้นบทบาทและการมีส่วนร่วมของผู้เรียน ประยุกต์ใช้สื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยี ให้ผู้เรียนสามารถศึกษาค้นคว้าแสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเอง สร้างความเข้าใจด้วยตนเองเป็นการเรียนรู้ที่มีความหมาย กระบวนการจัดการเรียนรู้ตามแนว Active Learning เป็นวิธีการจัดการเรียนรู้รูปแบบหนึ่งที่สอดคล้องกับ

การส่งเสริมคุณลักษณะและทักษะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 และสอดคล้องกับยุคไทยแลนด์ 4.0 (กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2557) ซึ่งกระบวนการที่ใช้ในการสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพครู ตลอดจนพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนให้บรรลุตามที่ต้องการคือ กระบวนการนิเทศการศึกษา เพราะการนิเทศการศึกษาจะช่วยกระตุ้นส่งเสริมและปรับปรุงกระบวนการการสอนของครูให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่กำหนด และช่วยให้ครูสามารถพัฒนาการเรียนการสอนของตนได้ตรงตามสภาพของปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของผู้เรียนโดยผู้ที่มีบทบาทสำคัญคือ ผู้บริหารโรงเรียน ครู และศึกษานิเทศก์ เพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาตนเอง พัฒนางานและนำไปสู่การพัฒนาผู้เรียนในที่สุด (สำนักพัฒนาครูและบุคลากรการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2559)

จากบทบาทของผู้บริหารโรงเรียน ครู และศึกษานิเทศก์ ที่มีการทำงานแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยมีกระบวนการทำงานเป็นขั้นตอนและต่อเนื่อง โดยผู้บริหารโรงเรียนวางแผนการนิเทศภายในร่วมกับครู และบุคลากรทางการศึกษา เพื่อส่งเสริม สนับสนุน แนะนำช่วยเหลือครูในการพัฒนาตนเองให้เป็นผู้มีความรู้ ความสามารถในการจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างมีคุณภาพ การพัฒนาตนเองให้มีความก้าวหน้าในวิชาชีพ และการสร้างขวัญกำลังใจการสร้างบรรยากาศระหว่างการนิเทศ ดังนั้นการศึกษาชั้นเรียน (Lesson Study) หมายถึง การศึกษาวิจัยหรือการทดสอบและตรวจสอบการปฏิบัติงานการสอนของครู ซึ่งเป็นการที่กลุ่มครูพบปะกันในระยะยาว อาจหลายเดือนต่อปี เพื่อทำงานออกแบบ ดำเนินการทดสอบ ศึกษาค้นคว้า ศึกษาชั้นเรียนและพัฒนาบทเรียนอย่างลุ่มลึกและต่อเนื่อง จนได้บทเรียนที่มีคุณภาพ สามารถนำไปใช้พัฒนาผู้เรียนของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ จากสภาพปัญหาที่กล่าวมาทั้งหมด ผู้วิจัยมีความเชื่อว่าครูทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาได้โดยการสร้างองค์ความรู้และทดลองปฏิบัติจริง ครูได้เรียนรู้สถานการณ์จริงในชั้นเรียนแล้วสามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้ ดังนั้น ผู้วิจัยในฐานะศึกษานิเทศก์จึงมีความสนใจที่จะศึกษาการพัฒนากระบวนการนิเทศภายในโดยใช้แนวคิดการศึกษาชั้นเรียน (Lesson Study) ด้วยระเบียบวิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ที่เน้นการกำหนดเป้าหมายในการนิเทศที่ชัดเจนเพื่อพัฒนาครูให้มีความรู้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ใช้ทักษะในการปฏิบัติการและมีเจตคติที่ดีต่อการปฏิบัติงาน อีกทั้งยังเป็นการสร้างขวัญกำลังใจสร้างความมั่นใจในการปฏิบัติงานให้ครู ซึ่งจะส่งผลโดยตรงต่อการพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูให้มีประสิทธิภาพส่งผลให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น และคุณภาพของนักเรียนได้ตามมาตรฐานที่โรงเรียนกำหนด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนากระบวนการนิเทศภายในโดยใช้แนวคิดการศึกษาชั้นเรียนสำหรับโรงเรียนประถมศึกษา

2. เพื่อศึกษาผลของการพัฒนากระบวนการนิเทศภายในโดยใช้แนวคิดการศึกษาชั้นเรียนสำหรับโรงเรียนประถมศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบของการวิจัย กรณีศึกษาโรงเรียนหนองตมหนองสูงเหลื่อม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 เพื่อพัฒนากระบวนการนิเทศภายในโดยใช้แนวคิดการศึกษาชั้นเรียน (Lesson Study): ปฏิบัติการวิจัยแบบมีส่วนร่วม ดำเนินการเลือกกลุ่มเป้าหมายด้วยวิธีเลือกแบบเจาะจง ตามคุณลักษณะ 2 ประการ คือ 1) เป็นโรงเรียนที่มีการพัฒนาการนิเทศภายในโรงเรียนแต่ไม่ประสบผลสำเร็จ 2) เป็นโรงเรียนที่มีความประสงค์เข้าร่วมพัฒนาระบบการนิเทศภายในด้วยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบ มีส่วนร่วม

การดำเนินการพัฒนากระบวนการการนิเทศภายในโดยใช้แนวคิดการศึกษาชั้นเรียน (Lesson Study) เป็นการวิจัยแบบปฏิบัติการ (Action Research) ตามแนวคิดของ Kemmis and McTaggart (Kemmis, S & McTaggart, R, 1990) ซึ่งเสนอไว้ว่ากระบวนการดำเนินการ 2 วงรอบ 8 ขั้นตอน คือ กระบวนการ PAOR ประกอบด้วย วงรอบที่ 1: 1) การวางแผน (Plan) 2) การปฏิบัติ (Action) 3) การสังเกต (Observe) 4) การสะท้อนผล (Reflect) วงรอบที่ 2: 5) การวางแผนใหม่ (Re-plan) 6) การปฏิบัติใหม่ (Re - Action) 7) การสังเกตใหม่ (Re - Observe) 8) การสะท้อนผลใหม่ (Re - Reflect) มีรายละเอียดการดำเนินงานดังนี้

วงรอบที่ 1:

ขั้นตอนที่ 1 การวางแผน (Plan) ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยได้ดำเนินงานโดยใช้แนวคิดการศึกษาชั้นเรียน (Lesson Study) 5 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นเตรียมการ 2) ขั้นการวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน สภาพปัญหา และความต้องการแก้ปัญหาหรือพัฒนา 3) ขั้นกำหนดปัญหาและประเด็นปัญหา 4) ขั้นกำหนดทางเลือก/แนวทางปฏิบัติในการแก้ปัญหาหรือพัฒนา 5) ขั้นการประเมินและสรุป เพื่อได้ทำแผนปฏิบัติการจัดทำโครงการ/กิจกรรมตามแผนปฏิบัติการ โดยจัดทำโครงการพัฒนาศักยภาพครูผู้สอนผู้เรียนด้วยการนิเทศภายใน

ขั้นตอนที่ 2 การปฏิบัติ (Acting) ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยได้ดำเนินการดำเนินงานโดยใช้แนวคิดการศึกษาชั้นเรียน (Lesson Study) 3 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นการกำหนดแนวปฏิบัติ 2) ขั้นการปฏิบัติกิจกรรม 3) ขั้นการประเมินและสรุป

ขั้นตอนที่ 3 การสังเกตผล (Observing) เป็นการประเมินผลที่เกิดขึ้นทั้งผลที่คาดหวังและไม่คาดหวังและการตีความปรากฏการณ์ต่าง ๆ จากกิจกรรมหรือกระบวนการปฏิบัติ การดำเนินงานโดยใช้แนวคิดการศึกษาชั้นเรียน (Lesson Study) มี 3 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นการกำหนดรูปแบบและวิธีการ 2) ขั้นการสังเกตและเสนอรายงานผล 3) ขั้นการประเมินและสรุป

ขั้นตอนที่ 4 การสะท้อนผล (Reflecting) เพื่อหาข้อสรุปในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้ 1) การเปลี่ยนแปลงจากการปฏิบัติจริง 2) การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง และ 3) องค์ความรู้

จากการปฏิบัติจริง และข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงแก้ไข มีการปฏิบัติงาน 3 ชั้น คือ 1) การสังเคราะห์ความรู้ 2) การนำเสนอรายงาน 3) การประเมินและสรุป ซึ่งกิจกรรมการสะท้อนผลชั้นเรียนควรจัดสัปดาห์ละหนึ่งครั้งหลังเลิกเรียนวันใดวันหนึ่งตามที่ครูตกลงกัน ผู้ดำเนินรายการสะท้อนผลควรเป็นผู้อำนวยความสะดวกกิจกรรมนี้เป็นกิจกรรมที่ครูทุกคนต้องเข้าร่วมในการสะท้อนผลผู้อำนวยความสะดวกควรควบคุมการสะท้อนผลให้เป็นไปตามข้อตกลงที่ทำร่วมกันไว้

วงรอบที่ 2:

ขั้นตอนที่ 5 การวางแผนใหม่ (Re - Planning) เพื่อศึกษาทบทวนผลการดำเนินงาน การถอดบทเรียน และจัดทำแผนปฏิบัติงานใหม่ มีการปฏิบัติ 5 ชั้น คือ 1) การวิเคราะห์สภาพที่เคยเป็นมา สภาพปัจจุบัน และสภาพปัญหา 2) การกำหนดปัญหาและทำความเข้าใจปัญหา 3) การประเมินประเด็นปัญหาที่ต้องการแก้ไขหรือพัฒนา 4) การวางแผนปฏิบัติการ/โครงการฯ 5) การประเมินและสรุป

ขั้นตอนที่ 6 การปฏิบัติการใหม่ (Re - Acting) โดยผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยปฏิบัติงาน 3 ชั้น คือ 1) การกำหนดแนวปฏิบัติ 2) การปฏิบัติกิจกรรม 3) การประเมินและสรุป

ขั้นตอนที่ 7 การสังเกตผลใหม่ (Re - Observing) มีการปฏิบัติงาน 3 ชั้น คือ 1) การกำหนดรูปแบบและวิธีการ 2) การสังเกตและเสนอรายงานผล 3) การประเมินและสรุป

ขั้นตอนที่ 8 การสะท้อนผลใหม่ (Re - Reflecting) เพื่อหาข้อสรุปในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้ 1) การเปลี่ยนแปลงจากการปฏิบัติจริง 2) การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง และ 3) องค์ความรู้จากการปฏิบัติจริง มีการปฏิบัติงาน 3 ชั้น คือ 1) การสังเคราะห์ความรู้ 2) การนำเสนอรายงาน 3) การประเมินและสรุป

ผู้ร่วมวิจัย ประกอบด้วย ผู้บริหาร ครูและบุคลากรโรงเรียนหนองตูมหนองงูเหลือม จำนวน 17 คน ผู้ปกครอง จำนวน 10 คน และศึกษานิเทศก์สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 จำนวน 5 คน รวมทั้งสิ้น 32 คน และดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม 2 วงจร วงจรละ 1 ภาคเรียน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบประเมินแผนจัดการเรียนรู้ ใช้เก็บข้อมูลกับครูผู้สอนแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ

2. แบบประเมินประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้ด้วยการสังเกตการสอน ใช้เก็บข้อมูลกับครูผู้สอนแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ

3. แบบการสังเกตและบันทึกตามประเด็นคำถาม ใช้เก็บข้อมูลกับครูผู้สอนแต่ละกลุ่มรายวิชา

4. แบบสรุปรายงานผลการสังเกตการสอน ใช้สังเกตการสอนกับครูผู้สอนแต่ละรายวิชา

5. แบบสัมภาษณ์เชิงลึก ใช้สำหรับผู้บริหารและครู

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยต่างมีบทบาทหน้าที่ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับตนเองโดยเริ่มจากการปฏิบัติภาคสนามในโรงเรียน (แบ่งออกเป็นสองภาคเรียน) โดยแบ่งเวลาในการปฏิบัติงานตามตารางกำหนดวันและเดือน เพื่อให้เห็นสภาพข้อเท็จจริง

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้แยกการวิเคราะห์ออกเป็น 2 แบบ คือ

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากแบบการสังเกตและบันทึกตามประเด็นคำถาม แบบสรุปรายงานผลการสังเกตการสอน และแบบสัมภาษณ์เชิงลึก เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis)
2. วิเคราะห์ข้อมูลที่เป็นเชิงปริมาณ ผู้วิจัยก็ใช้ค่าสถิติพื้นฐาน คือ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยการพัฒนากระบวนการนิเทศภายในโดยใช้แนวคิดการศึกษาชั้นเรียน (Lesson Study) ตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1. ผลการศึกษากระบวนการนิเทศภายในโดยใช้แนวคิดการศึกษาชั้นเรียน (Lesson Study) พบว่า มีกระบวนการนิเทศภายใน 10 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาและความต้องการ มี 3 ขั้นตอนย่อย ดังนี้ 1) การศึกษาข้อมูลสารสนเทศพื้นฐาน ผลสัมฤทธิ์ ตัวชี้วัด อื่น ๆ 2) การจัดทำข้อมูลสารสนเทศพื้นฐาน เพื่อเป็นข้อมูลในการพิจารณาวางแผนการดำเนินงาน 3) การแลกเปลี่ยนระดมความคิด วิเคราะห์เพื่อหาสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น และความต้องการในการพัฒนาตามบริบทของสถานศึกษา

ขั้นตอนที่ 2 การวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา มี 2 ขั้นตอนย่อย ดังนี้ 1) การแลกเปลี่ยนระดมความคิด วิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้น 2) การจัดลำดับปัญหาและเลือกปัญหาที่เป็นความจำเป็นหรือมีความต้องการเร่งด่วน

ขั้นตอนที่ 3 การกำหนดทางเลือกในการแก้ปัญหาหรือกลยุทธ์การพัฒนา มี 2 ขั้นตอนย่อย ดังนี้ 1) กำหนดแนวทาง/วิธีการในการแก้ปัญหาหรือพัฒนา 2) กำหนดกิจกรรมในการแก้ปัญหาหรือพัฒนา

ขั้นตอนที่ 4 ดำเนินการวางแผนจัดทำโครงการ/กิจกรรม มี 8 ขั้นตอน ดังนี้ 1) หลักการและเหตุผล 2) วัตถุประสงค์ 3) เป้าหมาย 4) แผนการดำเนินการ กิจกรรมสำคัญ 5) ปฏิทินการปฏิบัติงาน 6) ทรัพยากรที่ต้องการ 7) เครื่องมือนิเทศ 8) ผลที่คาดว่าจะได้รับ

ขั้นตอนที่ 5 สร้างเครื่องมือการนิเทศ มี 2 ขั้นตอนย่อย ดังนี้ 1) กำหนดวัตถุประสงค์/เป้าหมายของกิจกรรมการนิเทศ เพื่อสอดคล้องกับเครื่องมือ 2) สร้างเครื่องมือการนิเทศตามกิจกรรมที่กำหนด

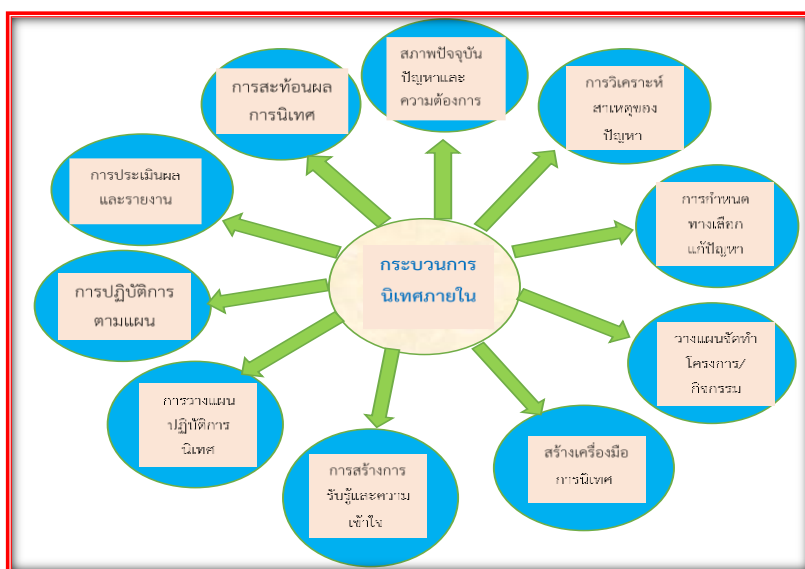
ขั้นตอนที่ 6 การสร้างการรับรู้และความเข้าใจระหว่างผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ เป็นขั้นตอนของการให้ความรู้ ความเข้าใจถึงสิ่งที่จะดำเนินการว่าต้องอาศัยความรู้ความสามารถอย่างไรบ้าง จะมีขั้นตอนในการดำเนินการอย่างไร บทบาทของผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศจะดำเนินการอย่างไรให้ผลงานออกมาอย่างมีคุณภาพ ขั้นตอนนี้จำเป็นทุกครั้งสำหรับเริ่มการนิเทศที่จัดขึ้นใหม่ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องใดก็ตาม และเมื่อมีความจำเป็นสำหรับงานนิเทศที่ยังเป็นไปไม่ได้ผล หรือได้ผลไม่ถึงขั้นที่พอใจ ซึ่งจำเป็นที่จะต้องทบทวนให้ความรู้ในการปฏิบัติงานที่ถูกต้องอีกครั้งหนึ่ง

ขั้นตอนที่ 7 การวางแผนปฏิบัติการนิเทศ มี 5 ขั้นตอนย่อย ดังนี้ 1) ประชุมเตรียมการก่อนการนิเทศ 2) นิเทศตามขั้นตอนที่กำหนด ระยะเวลา 3) ใช้เครื่องมือการนิเทศตามที่กำหนด 4) การสะท้อนผลการนิเทศ 5) ปรับปรุงและพัฒนาการดำเนินงาน

ขั้นตอนที่ 8 การปฏิบัติการตามแผน มี 3 ขั้นตอน ดังนี้ 1) ร่วมกันออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ 2) ร่วมกันสังเกตชั้นเรียน 3) ร่วมกันสะท้อนบทเรียน

ขั้นตอนที่ 9 การประเมินผลและรายงาน มี 4 ขั้นตอนย่อย ดังนี้ 1) ประเมินความก้าวหน้าของการดำเนินงาน 2) ประเมินผลการนิเทศเมื่อเสร็จสิ้นการปฏิบัติการนิเทศตามระยะเวลาที่กำหนด 3) รายงานผลกานิเทศต่อผู้ที่เกี่ยวข้อง 4) นำผลการนิเทศที่เป็นปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะไปพัฒนาการนิเทศในครั้งต่อไป

ขั้นตอนที่ 10 การสะท้อนผลการนิเทศ เป็นขั้นตอนการจัดประชุมสะท้อนผลการนิเทศ รายงานผลการนิเทศต่อผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อก่อให้เกิดการอภิปรายร่วมกันได้นำเอาเทคนิคการถอดบทเรียน (lesson distilled) มาใช้ในการทบทวนประสบการณ์การนำโครงการที่ผ่านมาในแง่มุมต่าง ๆ เพื่อให้เห็นถึงรายละเอียดของเหตุปัจจัยทั้งภายในและภายนอกซึ่งทำให้เกิดผลอย่างเป็นอยู่ ทั้งที่สำเร็จหรือไม่สำเร็จ

ภาพที่ 1 โมเดลกระบวนการนิเทศภายในโดยใช้แนวคิดการศึกษาชั้นเรียน (Lesson Study)

2. ผลการพัฒนาระบวนการนิเทศภายในโดยใช้แนวคิดการศึกษาชั้นเรียน (Lesson Study) พบว่า เกิดการเปลี่ยนแปลงในระดับบุคคล คือ ครูปรับเปลี่ยนการสอนแบบ Passive Learning เป็นแบบ Active Learning ระดับกลุ่ม คือ ผู้บริหารโรงเรียนและครูมีความมั่นใจในกระบวนการนิเทศตามแนวคิดการศึกษาชั้นเรียนมีสมรรถนะในการนิเทศภายในสูงขึ้น และระดับสถานศึกษา คือ โรงเรียนมีระบบการนิเทศภายในที่มีประสิทธิภาพ ส่งผลให้การบริหารจัดการศึกษาเป็นระบบต่อเนื่อง ทุกคนมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา

จากการพัฒนาระบวนการนิเทศภายในโดยใช้แนวคิดการศึกษาชั้นเรียน (Lesson Study) ตามขั้นตอนการวิจัยทำให้พบความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นระดับบุคคล ระดับกลุ่ม และระดับสถานศึกษา คือ

ระดับบุคคล ได้แก่ 1) ผู้บริหารโรงเรียน : ผู้บริหารโรงเรียนมีความมั่นใจในกระบวนการนิเทศด้วยการใช้วัตรกรรมการศึกษาชั้นเรียน เกิดความมั่นใจในการสังเกตการณ์สอน และการสะท้อนผลการสอน ให้ความสำคัญกับการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของครู และส่งเสริมสนับสนุนให้มีการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนของครู สู่คุณภาพผู้เรียนอย่างต่อเนื่องมากยิ่งขึ้น ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงประสิทธิภาพการสอนของครู สู่คุณภาพผู้เรียนให้เป็นไปในแนวทางที่ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง

บทสัมภาษณ์เกี่ยวกับกระบวนการนิเทศภายในโดยใช้แนวคิดการศึกษาชั้นเรียน (Lesson Study) ผลปรากฏ ดังบทสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“.....ผมว่าเป็นเพราะวิธีการสอนของคุณครู มีส่วนไหมครับเราลองปรับวิธีการสอนใหม่ดีไหมแม่ครู ปรับให้เป็นแนว Active Learning.... ”

(นายพีระพงษ์ วิริยสถิตย์กุล, 2562)

“...ผมอยากพัฒนาครูของผมให้มีศักยภาพ และพัฒนาเด็กให้มีคุณภาพ ผมพยายามพัฒนาด้วยวิธีการของผมเองแล้ว ผมเคยนำนวัตกรรมการศึกษาชั้นเรียน Lesson Study กลับมาใช้ใหม่อีกครั้งกับคุณครู เมื่อปี พ.ศ. 2559 แต่ทำแล้วมันยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร ไปไม่ถึงดวงดาว ไม่มีความต่อเนื่อง ส่วนตัวคิดว่าต้องใช้ระบบการนิเทศภายในเข้ามาช่วย แต่จะทำลำพังเลยคงไม่ได้ ต้องใช้การนิเทศภายนอกเข้ามาช่วยด้วย จึงได้ขอความช่วยเหลือจากศึกษานิเทศก์ของพวกเรา เข้ามาช่วยวางแผนในการพัฒนา....”

(นายพีระพงษ์ วิริยสถิตย์กุล, 2562)

2) ครู: ครูได้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ปรับเปลี่ยนจากการสอนแบบ Passive Learning เป็นแบบ Active Learning “ครูเป็นผู้อำนวยความสะดวก ผู้เรียนเป็นผู้ปฏิบัติ” เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ/ใช้เทคนิควิธีการสอนอย่างหลากหลายเกิดความมั่นใจในแนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนโดยใช้นวัตกรรมการศึกษาชั้นเรียนว่าจะส่งผลให้ครูเกิดความกระตือรือร้นในการพัฒนาการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่องมากยิ่งขึ้น ส่งผลให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างมีคุณภาพ มีความสุขจากการเรียนรู้ มีความรู้ มีทักษะ และมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตรจากการเรียนรู้ดีขึ้นอย่างเห็นได้ชัดเจน

บทสัมภาษณ์ “....วิชาภาษาไทยดีไหมคะ เพราะภาษาไทยเน้นการอ่านออก เขียนได้ 100 % ตามนโยบายของสพฐ. และของเขตพื้นที่ด้วย..... ”

(นางสาวพิศเสวต สุตวิเศษ, 2562)

“.....จัดทำแผนการสอนตามแนว Active Learning แล้วสอนตามแผน...”

(นางปริยนุช ชาญศึก, 2562)

3) ผู้เรียน: ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านกระบวนการทำให้เกิดทักษะด้านการเรียนรู้ ทักษะการคิดวิเคราะห์ คิดสร้างสรรค์ คิดอย่างมีวิจารณญาณและแก้ปัญหา มีทักษะชีวิต อย่างมีคุณภาพ มีความสุขจากการเรียนรู้และนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ มีความมั่นใจในการทำกิจกรรมต่าง ๆ

ทำให้ผู้เรียนกล้าคิด กล้าทำ กล้าแสดงความคิดเห็น มีความมั่นใจในตัวเองมากยิ่งขึ้น มีความกระตือรือร้น มีความสุข สนใจในกิจกรรมการเรียนการสอนมากขึ้น

ระดับกลุ่ม ผู้บริหารโรงเรียน ครูและบุคลากรทางการศึกษาเกิดการเรียนรู้ กระบวนการนิเทศภายในโรงเรียนด้วยการร่วมกันศึกษาชั้นเรียน (Lesson Study) จากการเริ่มต้นด้วยการนิเทศแบบไม่มีหลักการ ทฤษฎี แต่เกิดจากการเรียนรู้ร่วมกันหน้างานจากการปฏิบัติ (Practice by Doing) ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่ากระบวนการนิเทศภายในนอกเข้ามามีส่วนร่วม เสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับกระบวนการนิเทศภายในโรงเรียนให้เกิดความมั่นใจ และสามารถดำเนินการได้ด้วยตัวเองอย่างต่อเนื่องจากการปฏิบัติ ครูและบุคลากรทางการศึกษามีสัมพันธภาพในการมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ และมีการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมการทำงานในโรงเรียนจากครูเดี่ยว (ต่างคนต่างทำ) เปลี่ยนมาเป็นครูร่วมกันทำงานเป็นทีม เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนมากขึ้น ครูเปิดใจกว้างยอมรับฟังความคิดเห็นของเพื่อนครูร่วมวิชาชีพมากขึ้น เกิดการสร้างเครือข่ายชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community) และระบบการนิเทศภายในโรงเรียน อย่างต่อเนื่อง

ระดับสถานศึกษา โรงเรียนมีระบบการนิเทศภายในที่มีประสิทธิผล ส่งผลให้การบริหาร จัดการภายในสถานศึกษาเป็นระบบต่อเนื่อง ทุกคนมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพ การศึกษา ส่งผลให้สถานศึกษามีผลงานทางวิชาการที่โดดเด่น และได้รับรางวัลแห่งความภาคภูมิใจหลายรางวัล โรงเรียนเกิดวัฒนธรรมการเรียนรู้ร่วมกันมากยิ่งขึ้น ครูและผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงหากแนวทางและวิธีการนั้นสามารถสร้างความมั่นใจได้ว่าเป็นนวัตกรรมที่จะส่งผลต่อการยกระดับคุณภาพนักเรียนได้จริง กิจกรรมการศึกษาชั้นเรียนทำให้ครูได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันจากประสบการณ์การสอนสภาพจริงในชั้นเรียน แต่ละคนมีจุดเด่น จุดควรพัฒนาแตกต่างกัน ครูสามารถเติมเต็ม และต่อยอดสำหรับเพื่อนครูด้วยกันอย่างกัลยาณมิตรและตัวเองก็สามารถนำจุดเด่น และจุดควรพัฒนาของเพื่อนครูมาเป็นบทเรียนเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนของตัวเองให้มีประสิทธิภาพอย่างต่อเนื่อง มีการพัฒนาระบบการนิเทศภายในโรงเรียนและการนิเทศภายนอกจากเขตพื้นที่การศึกษาให้เข้มแข็งแบบมีส่วนร่วมด้วยการเรียนรู้จากการปฏิบัติงานไป พร้อม ๆ กัน

อภิปรายผล

การอภิปรายผลการวิจัยการพัฒนากระบวนการนิเทศภายในโดยใช้แนวคิดการศึกษาชั้นเรียน (Lesson Study) มีประเด็นสำคัญเพื่ออภิปรายดังนี้

1. ผู้บริหารโรงเรียนมีความมั่นใจในกระบวนการนิเทศด้วยการใช้นวัตกรรมการศึกษาชั้นเรียน ทั้งนี้เนื่องจากผู้บริหารโรงเรียนได้แสดงให้เห็นถึงความมีภาวะผู้นำทางการเรียนการสอน (Leaders of Learning) สร้างให้เกิดความมั่นใจในการสังเกตการณ์สอน และการสะท้อน

ผลการสอนโดยการให้ความสำคัญกับการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของครู และส่งเสริมสนับสนุนให้มีการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนของครู สู่คุณภาพผู้เรียนอย่างต่อเนื่องมากยิ่งขึ้น มีการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอย่างรอบด้านตามหลักสูตรสถานศึกษาในทุกกลุ่มเป้าหมาย ที่สำคัญมีการส่งเสริมการดำเนินการพัฒนาครูและบุคลากรให้มีความเชี่ยวชาญทางวิชาชีพ โดยส่งเสริมให้เข้ารับการอบรมในสาขาวิชาที่สอนตามโครงการพัฒนารูปแบบครบวงจร และส่งเสริมให้ครูได้เข้ารับการอบรมเพื่อพัฒนางานในหน้าที่อย่างต่อเนื่อง รวมทั้งการนำคณะครูศึกษาดูงานเพื่อเพิ่มประสบการณ์และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในกลุ่มร่วมวิชาชีพ สร้างขวัญและกำลังใจแก่บุคลากรในโอกาสวันสำคัญต่าง ๆ ตามความเหมาะสมและจัดให้มีชุมนุมการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อเป็นเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และนำมาใช้ในการพัฒนางานและการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้การสังเกตการสอนและการสะท้อนผลการสอน ที่เกี่ยวกับหลักสูตรการเรียนการสอนทำให้ผู้บริหารเกิดความมั่นใจมากขึ้น สอดคล้องกับการศึกษาของ ทวีศักดิ์ ไชยมาโย ที่กล่าวว่า ผู้บริหารโรงเรียนมีความมั่นใจในกระบวนการนิเทศด้วยการประยุกต์ใช้นวัตกรรมการศึกษาชั้นเรียนว่าจะส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงประสิทธิภาพการสอนของครู สู่คุณภาพผู้เรียนให้เป็นไปในแนวทางที่ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง (ทวีศักดิ์ ไชยมาโย, 2559) ครูได้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ปรับเปลี่ยนจากการสอนแบบ Passive Learning เป็นแบบ Active Learning “ครูเป็นผู้อำนวยความสะดวก ผู้เรียนเป็นผู้ปฏิบัติ” เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ/ใช้เทคนิควิธีการสอนอย่างหลากหลายเกิดความมั่นใจในแนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนโดยใช้นวัตกรรมการศึกษาชั้นเรียนส่งผลให้ครูเกิดความกระตือรือร้นในการพัฒนาการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่องมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากครูผู้สอนมีความตื่นตัวและเตรียมการสอน ออกแบบการเรียนการสอนล่วงหน้าอย่างดี ส่งผลให้นักเรียนได้เรียนรู้อย่างมีคุณภาพ มีความสุข มีความรู้ มีทักษะ จากการเรียนรู้ และสอดคล้องกับการศึกษาของ นภาพร วรเนตรสุตาพิทย์ ที่กล่าวว่า นวัตกรรม Lesson Study เป็นนวัตกรรมที่เป็นอีกหนึ่งวิธีที่จะช่วยในการพัฒนาวิชาชีพครู เพราะเป็นแนวทางที่จะช่วยให้ครูได้ปรับปรุงการสอนด้วยตัวของครูเอง (Teacher - Led Instruction Improvement) และเป็นการปลุกดันให้ครูเกิดความรู้สึกที่จะพัฒนาวิชาชีพครู ภายใต้กระบวนการปรับปรุงการสอนด้วยตัวของครูเองอยู่ตลอดเวลา ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านกระบวนการทำให้เกิดทักษะด้านการเรียนรู้ ทักษะการคิดวิเคราะห์ คิดสร้างสรรค์ คิดอย่างมีวิจารณญาณและแก้ปัญหา มีทักษะชีวิตอย่างมีคุณภาพมีความสุขจากการเรียนรู้ และนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ มีความมั่นใจในการทำกิจกรรมต่างๆ ทำให้ผู้เรียนกล้าคิด กล้าทำ กล้าแสดงความคิดเห็น มีความมั่นใจในตัวเองมากยิ่งขึ้น มีความกระตือรือร้น มีความสุข สนใจ ในกิจกรรมการเรียนการสอนมากขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากนักเรียนแต่ละคนจะมีประสบการณ์ในการเรียนรู้ที่แตกต่างกันในการให้เหตุผล และต้องยอมรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ครูพยายามเชื่อมโยงข้อมูลที่นักเรียนอธิบาย และสอดคล้องกับการศึกษาของ นภาพร วรเนตรสุตาพิทย์ ที่กล่าวว่า นักเรียนเป็นหัวใจสำคัญของโปรแกรมพัฒนาครู ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้ครูได้ศึกษา

วิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้และความเข้าใจของนักเรียนผ่านทางการสังเกตการสอนและการอภิปรายเกี่ยวกับแนวปฏิบัติในการสอน (นภาพร วรเนตรสุตาทิพย์, 2554)

2. ผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษาเกิดการเรียนรู้กระบวนการนิเทศภายในโรงเรียนด้วยการร่วมกันศึกษาชั้นเรียน (Lesson Study) ทั้งนี้เนื่องจากครูและผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงหากแนวทางและวิธีการนั้น สามารถสร้างความมั่นใจว่าเป็นนวัตกรรมที่จะส่งผลต่อการยกระดับคุณภาพนักเรียนได้จริง และสอดคล้องกับการศึกษาของ นฤมล อินทร์ประสิทธิ์ ที่กล่าวว่า ความสำเร็จของนวัตกรรมชั้นเรียน คือ การที่นวัตกรรมทำหน้าที่ในโรงเรียนได้ จนก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นกับครูและนักเรียนจากการเริ่มต้นด้วยการนิเทศแบบไม่มีหลักการ ทฤษฎี แต่เกิดจากการเรียนรู้ร่วมกันหน้างานจากการปฏิบัติ (Practice by Doing) ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่ากระบวนการนิเทศภายนอกเข้ามามีส่วนร่วมเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับกระบวนการนิเทศภายในโรงเรียนให้เกิดความมั่นใจ และสามารถดำเนินการได้ด้วยตัวเองอย่างต่อเนื่องจากการปฏิบัติ ครูและบุคลากรทางการศึกษามีสัมพันธภาพในการมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ (นฤมล อินทร์ประสิทธิ์, 2552) และมีการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมการทำงานในโรงเรียนจากครูเดี่ยว (ต่างคนต่างทำ) เปลี่ยนมาเป็นครูร่วมกันทำงานเป็นทีม เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนมากขึ้น เกิดการสร้างเครือข่ายชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community) และระบบการนิเทศภายในโรงเรียน อย่างต่อเนื่อง

สรุป/ข้อเสนอแนะ

1) ผลการศึกษากระบวนการนิเทศภายในโดยใช้แนวคิดการศึกษาชั้นเรียน (Lesson Study) พบว่า มีกระบวนการนิเทศภายใน 10 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาและความต้องการ ขั้นตอนที่ 2 การวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา ขั้นตอนที่ 3 การกำหนดทางเลือกในการแก้ปัญหาหรือกลยุทธ์การพัฒนา ขั้นตอนที่ 4 ดำเนินการวางแผนจัดทำโครงการ/กิจกรรม ขั้นตอนที่ 5 สร้างเครื่องมือการนิเทศ ขั้นตอนที่ 6 การสร้างการรับรู้และความเข้าใจระหว่างผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ ขั้นตอนที่ 7 การวางแผนปฏิบัติการนิเทศ ขั้นตอนที่ 8 การปฏิบัติการตามแผน ขั้นตอนที่ 9 การประเมินผลและรายงาน ขั้นตอนที่ 10 การสะท้อนผลการนิเทศ 2) ผลการพัฒนากระบวนการนิเทศภายในโดยใช้แนวคิดการศึกษาชั้นเรียน (Lesson Study) พบว่า เกิดการเปลี่ยนแปลงในระดับบุคคล คือ ครูปรับเปลี่ยนการสอนแบบ Passive Learning เป็นแบบ Active Learning ระดับกลุ่ม คือ ผู้บริหารโรงเรียนและครูมีความมั่นใจในกระบวนการนิเทศตามแนวคิดการศึกษาชั้นเรียนมีสมรรถนะในการนิเทศภายในสูงขึ้น และระดับสถานศึกษา คือ โรงเรียนมีระบบการนิเทศภายในที่มีประสิทธิภาพ ส่งผลให้การบริหารจัดการศึกษาเป็นระบบต่อเนื่อง ทุกคนมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา

ข้อเสนอแนะ ข้อเสนอแนะในการทำวิจัย ควรนำความต้องการของผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนไปใช้ประโยชน์ในการสร้างสื่อ เครื่องมือสำหรับดำเนินกรณีศึกษา เพื่อให้ครูได้รับการพัฒนาแต่ละเรื่องตามความต้องการและพัฒนาที่งานกรณีศึกษาในระดับเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาให้เข้มแข็ง สามารถนิเทศการเรียนการสอนและบริหารจัดการในสถานศึกษาได้ทุกระดับ

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2545). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545. กรุงเทพมหานคร: ครูสภา ลาตพรวา.
- กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2557). สถาบันพัฒนาครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษารายงานการศึกษาแนวโน้ม การพัฒนาคุณภาพครูเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาสู่ศตวรรษที่ 21 (ฉบับย่อ). กรุงเทพมหานคร: สถาบันพัฒนาครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา.
- คณะกรรมการจัดทำองค์ความรู้เกี่ยวกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ในคณะกรรมการบริหารจัดการความรู้ของสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2560). องค์ความรู้เกี่ยวกับ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และองค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดทำรัฐธรรมนูญ ฉบับสมุติไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- จักรพรรดิ วัฒนา. (2556). หลักสูตรวิชาชีพทางการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: พี.เอ.อีฟวิง.
- ชาธิณี ตรีวิทย์. (2557). การพัฒนาบทเรียน (Lesson Study) ทางเลือกใหม่เพื่อพัฒนาการเรียนการสอน. วารสารครุศาสตร์, 37(3), 130-149.
- ทวีศักดิ์ ไชยมาโย. (2559). กรณีศึกษาโดยใช้นวัตกรรม“การศึกษาขั้นเรียน (Lesson Study)” เพื่อเสริมสร้างระบบการนิเทศภายในโรงเรียนให้เข้มแข็ง. วารสารการนิเทศและพัฒนาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 1(1), 124-135.
- นภาพร วรเนตรสุตาพิทย์. (2554). การศึกษาขั้นเรียน: แนวคิดใหม่ในการพัฒนาวิชาชีพครู. วารสารวิจัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 1(2), 86-97.
- นฤมล อินทร์ประสิทธิ์. (2552). การศึกษาขั้นเรียน: นวัตกรรมเพื่อพัฒนาครูและนักเรียน. ใน คุษณินพนธ์ศึกษาศาสตรคุษณินพนธ์ติต สาขาหลักสูตรและการสอน. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- นางปริยพูน ขาญศิริ. (5 สิงหาคม 2562). การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนากระบวนการนิเทศภายในโดยใช้แนวคิดการศึกษาขั้นเรียนสำหรับโรงเรียนประถมศึกษา . (นางสาวกชพร จันทนามศรี, ผู้สัมภาษณ์)

- นางสาวพิศเสวต สุตวิเศษ. (5 สิงหาคม 2562). การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนากระบวนการนิเทศภายในโดยใช้แนวคิดการศึกษาชั้นเรียนสำหรับโรงเรียนประถมศึกษา. (นางสาวกชพร จันทนามศรี, ผู้สัมภาษณ์)
- นายพีระพงษ์ วิริยสถิตย์กุล. (2 สิงหาคม 2562). การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนากระบวนการนิเทศภายในโดยใช้แนวคิดการศึกษาชั้นเรียนสำหรับโรงเรียนประถมศึกษา. (นางสาวกชพร จันทนามศรี, ผู้สัมภาษณ์)
- ไพฑูรย์ ทิพย์สุข. (2551). การนิเทศการศึกษาแนวใหม่. กรุงเทพมหานคร: กลุ่มงานส่งเสริมพัฒนาสื่อฯ.
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2560). องค์ความรู้เกี่ยวกับ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และองค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดทำรัฐธรรมนูญ ฉบับสมบูรณ์ไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- สำนักพัฒนาครูและบุคลากรการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2559). คู่มือประกอบการอบรมคณะกรรมการขับเคลื่อนกระบวนการ PLC (Professional Learning Community) “ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ”สู่สถานศึกษา ระดับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ.
- Kemmis, S. & McTaggart, R. (1990). The Action Research Planer (3rd ed.). Victoria: Deakin University.